

Dag van de Filosofie – gedetailleerd programma

Jean Paul Van Bendegem - En toen zei de mens: "Fiat machina!"

De homo sapiens heeft voor zichzelf al vele namen bedacht: de homo ludens, de homo faber, de homo loquens, de homo economicus ... Wordt het tijd om aan dit rijtje de homo machinus toe te voegen? Of moeten we nog radicaler zijn en het hebben over de machina humana? Of allerradicaalst wezen: machina sapiens sapiens? De grenzen zo ver wegdenken dat ze samenvallen met de horizon? Of vallen we terug in een Tarzaneske welsprakendheid: "Me homo, you machine"?, waarmee ook het genderperspectief geïntroduceerd is. Voor alle antwoorden zal het even wachten zijn op de toekomst maar die komt zo.

Jean Paul Van Bendegem is filosoof, wiskundige en professor wetenschapsfilosofie en logica aan de VUB. Zijn recentste boeken zijn "De vrolijke atheïst" en "waarover ik nog wil schrijven". Hij is bij het brede publiek o.a bekend door zijn passage bij De Slimste Mens, waar zijn scherpzinnigheid en humor niet onopgemerkt bleven. Als pater van de Dag van de Filosofie zet hij deze graag in om een column te schrijven en daarmee onze dag een swingende start te geven.

Tsalling Swierstra - Leven met technologie

Nog maar twintig jaar geleden gingen bij menigeen de wenkbrauwen omhoog bij het woord 'techniekfilosofie'. "Techniek is er gewoon om ons leven makkelijker en aangenamer maken. Wat is er verder over te zeggen?" Maar tegenwoordig lijkt de vraag eerder te luiden: hoe kun je nog überhaupt filosoferen zonder het – minstens ook – over techniek te hebben? Zo duidelijk is geworden dat ons individuele en collectieve bestaan doordeesemd is van techniek. Wat we kunnen kennen, wat we moeten doen, wat we mogen hopen – deze klassieke filosofische vragen kunnen al lang niet meer beantwoord worden zonder daarbij de rol van door mensen gemaakte dingen te betrekken. Zonder technische ingrepen in onze omgeving en in toenemende mate ook in onszelf, zouden we geen dag overleven. Filosofen hebben lange tijd vooral negatief over deze afhankelijkheid van de techniek gedacht, hun lezers waarschuwend dat niet de techniek de mens, maar de mens de techniek dient. Techniekfilosoof Tsalling Swierstra (Universiteit Maastricht) zal betogen dat er tegenwoordig interessantere en dringender vragen zijn, bijvoorbeeld: hoe de onlosmakelijke verwevenheid van mensen en dingen te begrijpen, te evalueren en vorm te geven? Voorbeelden haalt hij uit nieuwe en opkomende technologieën als de biotechnologie, de informatie- en communicatietechnologie, en de neurotechnieken. Hoe op een zinnige manier na te denken over mogelijke toekomstige consequenties van deze technologieën en hoe eraan bij te dragen dat ze ons bestaan inderdaad beter en rijker zullen maken?

Plastisch chirurg Hubert Vermeersch in gesprek met Sofie Vercoutere

Professor Hubert Vermeersch is gedurende zijn ganse carrière (40 jaar) intensief bezig met oncologische, traumatische en reconstructieve problematiek in het gebied van Hoofd, Hals en Maxillo-Faciale Chirurgie. De resecties en reconstructies die in dit gebied uitgevoerd worden, zijn vaak technisch heel uitdagend. Recent was hij één van de senior chirurgen die de aangezichtstransplantatie in het Universitair Ziekenhuis Gent hebben uitgevoerd. Deze aangezichtstransplantatie is uiteraard één van de meest ingrijpende reconstructies in dit gebied.

Daarnaast is Prof. Hubert Vermeersch ook intensief betrokken bij de opleiding in de Plastisch Reconstructieve Chirurgie in het Zuiden, meer bepaald in Uganda, middels een lopend VLIRUOS-project van de Vlaamse gemeenschap. De opleiding van de masterstudenten Plastische en reconstructieve chirurgie gebeurt hier in een samenwerkingsverband tussen UGent, België en MUST (Mbarara University of Science and Technology), Uganda.

Jo Smets - SCREENING: MENS ! CINEMACHINE !

Uitgangspunt is een poëtische tekst van Denis Arkadevich Kaufman, alias Dziga Vertov: de man met de camera die in de klassieke stille avant-gardefilm *De man met de camera* de klassieke film dood verklaarde en cinema als kunst, als mens, als machine voorstelde. Uit zijn manifest *Wij* uit 1922:

Omdat mensen hun bewegingen niet kunnen controleren, zullen wij hen tot nader order niet als onderwerpen in onze films opnemen.

Onze weg voert ons doorheen de poëtische machine: van het corpulente heerschap naar de volmaakte elektrische mens.

Wij openbaren de ziel van de machine, waardoor de werkmans van zijn werkplaats gaat houden, de landbouwer van zijn tractor, de ingenieur van zijn motor.

Wij brengen vreugde in mechanische arbeid.

Wij sluiten vrede tussen mens en machine.

Wij trainen de nieuwe mens.

Hoewel de cinema het medium bij uitstek werd voor alle mogelijke rampfantasieën over mens, machine en machinemens, was ze steeds een toonbeeld van harmonie tussen mens en techniek. Kaufman heeft vandaag een ander alias: James Cameron, die met elke in gang gezette cinemachine waarin hij 'het verhaal van mensen' wilde brengen, de cinema als technische kunst vooruit dreef. Meer nog, als filmingenieur bracht hij de mens een onwaarschijnlijke stap verder in de technologisch-wetenschappelijke exploratie van zijn omgeving. Via bekende en vooral minder bekende fragmenten leidt de voorstelling van Vertov naar Cameron.

Kristof Van Rossem - Socratisch gesprek

In een socratisch gesprek ontdek je wat je opvattingen zijn over je ervaringen en wat die waard zijn. In deze workshop voeren we een kort socratisch gesprek over een onderwerp dat jou interesseert. Je oefent de socratische vaardigheden van luisteren en vragen stellen. Nadien is er tijd om het gesprek te evalueren: wat leert dit jou over 'dialoog'? Wat is de rol van de begeleider? Wat is de gelijkenis en het verschil met andere vormen van filosoferen/communiceren?

Kristof Van Rossem (°1969) is Master Filosofie en werkt als zelfstandig filosoof. Hij leidt een jaarlijkse opleiding tot socratisch gespreksleider. Hij begeleidt het seminarie 'filosoferen met kinderen en jongeren' aan de lerarenopleiding van de KULeuven en is docent filosofie en ethiek aan de HUBrussel. info : www.socratischgesprek.be

Yoni Van Den Eede - Hoe media ons leven bepalen

Media- en technologiefilosoof Yoni Van Den Eede vertelt het filosofisch levensverhaal van media: hoe ze ontstaan, zich ontwikkelen, wat ze 'doen', hoe ze zich verhouden tot de mens en tot elkaar.

Media veranderen ons gedrag, onze waarneming, hoe we leren. Al is hun invloed moeilijk af te bakenen omdat ze ons hele bestaan doordringen, toch kunnen we heel wat zeggen over de precieze manieren waarop ze dat, soms op slinkse wijze, doen.

Mens en Media schetst een vernieuwende 'mediafilosofie' die ons attent maakt op de onzichtbare aspecten van media en technologieën en die praktische instrumenten aanreikt om die beter te begrijpen. Dit aan de hand van een filosofische (her)interpretatie van het gedachtegoed van mediatheoreticus Marshall McLuhan.

Yoni Van Den Eede is verbonden aan de onderzoekscentra iMinds-SMIT en het Centrum voor Ethiek en Humanisme, beide aan de VUB. Hij doet onderzoek naar de filosofie van de technologie en media-ecologie.

Alex Klijn - Filosofisch café

In het filosofisch café staat de deelnemer centraal. We verzamelen de vragen die naar aanleiding van het ochtendprogramma kwamen bovendien en beslissen samen over het verdere verloop van het onderzoek.

Deze gezamenlijke denkoefening geeft ons de kans de centrale concepten van alle kanten te belichten en de eigen filosofische vooronderstellingen helder te krijgen. Op die manier kunnen we geestelijk verfrist naar het plenaire debat.

Prof. Dr. Ignaas Devisch - Wie niet ziek is, is gezien

Modern zijn kunnen we samenvatten als een aangehouden poging om het lot of toeval zoveel mogelijk uit te sluiten. Maakbaarheid staat daarbij centraal en niet lotservaring, zo schrijft ook Odo Marquard in zijn *Apologie des Zufälligen*. In het bijzonder is dit vandaag te zien op het terrein van de gezondheid. De tijd dat we gezond waren tot het tegendeel was bewezen is al lang voorbij en bovendien is onze lichamelijkeheid het speelterrein van onze identiteit geworden. Het zorgt ervoor dat onze conditie in een permanente beweging van onrust is terechtgekomen, zonder limiet van bovenaf.

De medische wereld heeft en geeft de middelen om aan het verlangen van ons lot te ontsnappen, tegemoet te treden maar de neveneffecten zijn helaas niet langer te miskennen: vanuit een markgerichte gezondheidszorg en het stimuleren van een consumentenhouding, wordt ons dagelijkse leven en ons gedrag steeds verder gemedicaliseerd, met overdiagnostiek en overbehandeling tot gevolg. Steeds meer mensen krijgen een pil die ze niet nodig hebben voor een ziekte die ze niet hebben, zowel omdat ze er zelf om vragen of in die richting gestuurd worden. Zo dreigt gezondheid zelf een probleem te worden. En dat is een probleem.

Pieter Bonte - Het kneedbare kind

“Ben je nalatig als je je kind niet van de best mogelijke genen, pillen en chirurgieën voorziet?”

“Ik ben altijd verontwaardigd wanneer mensen zich werkelijk via seks voortplanten. Ze zouden dat niet moeten doen. Ze kunnen zich altijd hoogtechnologisch voortplanten.” Zo provoceerde Bill Handel, directeur van het Amerikaanse Center for Surrogate Parenting. De natuur van je kind optimaliseren, selecteren en hertekenen, het is een stresserend labeur, maar geen gezeur: het is een morele plicht – je wil je kind toch de beste (biologische) kansen meegeven? Althans, dat willen radicale voorstanders van de ‘verbeterkunde’ je graag inpraten. Wat staat een verantwoordelijke ouder dan zoal te doen? Tel maar op: optimale zaad- en eicellen kiezen, foliezuurtabletjes slikken en wat nog allemaal zodat er zo min mogelijk mis kan lopen tijdens de zwangerschap ... En eens het kind geboren is? Altijd klaarstaan om je kind bij te kneden als het moet: een beetje (veel) Rilatine hier en een beetje groeihormoon daar, wat betablokkers links en antidepressiva rechts, van tijd en stond ook wat dosissen alcohol en marihuana voor het plezier – dat alles verantwoordelijk afgemeten natuurlijk ... En als zoon- en dochterlief oud genoeg zijn voor piercings en tatoeages, waarom dan ook niet voor borstimplantaten en steroïden? Grote gezondheidsgevaaren – dus streng verbieden? Je kan het maar beter hopen, want beeld je eens de discussies en de kopzorgen in, als dergelijke ingrepen verder op punt worden gesteld en het gezondheidsargument begint weg te slinken ...

Jelle De Smet - De slimme contactlens: van glucosedetectie tot Google Glass in een lens.

Conventionele contactlenzen zijn wijdverspreid, maar het laatste decennium is er een nieuwe generatie van 'slimme' contactlenzen ontstaan. Door het toevoegen van elektronica worden er geheel nieuwe functionaliteiten aan de contactlenzen gegeven, gaande van glucosedetectie tot zelfs de integratie van een beeldscherm voor 'Augmented Reality'-toepassingen. In deze talk wordt een overzicht gegeven van de historische ontwikkeling van slimme contactlenzen, de huidige stand van zaken en de toekomstvisie die leeft onder onderzoekers in dit nieuwe domein.

Debat: ‘De grens van de mens – hoe ver kunnen en mogen we gaan met technologie?’

Dankzij recente technologieën - zoals genetische testen, chirurgie, medicatie, geavanceerde elektronica, nanotechnologie en artificiële intelligentie – verleggen wij elke dag een beetje onze grenzen. Waar we voorheen geen vat op hadden, valt nu binnen onze controle. Een kind met een aangeboren aandoening, een lijdensweg naar de dood, te kleine borsten ... het lukt ons steeds beter dit te vermijden. Meer zelfs, we overtreffen onze beperkingen dankzij stimulerende middelen en technisch vernuft zoals een slimme contactlens. Met dank aan ‘grensverleggende’ artsen, ingenieurs en farmacologen.

Maar hoe ver kunnen en mogen we hier in gaan? Loeren er geen gevaren om de hoek? Komt de menselijke ‘waardigheid’ niet in het gedrang? Worden we ‘ontmenselijkt’? Of maken we ons maar nodeloos druk om niets? In dit debat gaan medisch filosoof Ignaas Devisch, bio-ethicus Willem Lemmens, ethisch expert Jacinta De Roeck, gynaecologe Petra De Sutter, techniekfilosoof Marc Van Den Bossche en ingenieur Jelle De Smet in debat met elkaar over de grens van de mens. Is er een grens, en zo ja, waar ligt ze?

Ignas Devisch is professor ethiek, filosofie en medische filosofie aan de Universiteit Gent en de Arteveldehogeschool. Hij is voorzitter van De Maakbare Mens vzw - een organisatie die informeert en sensibiliseert over de maatschappelijke en ethische vragen bij biomedische ontwikkelingen - en bestuurder bij de Vereniging voor Filosofie en Geneeskunde. In 2013 verscheen van hem het boek 'Ziek van gezondheid', over de medicalisering van onze samenleving.

Willem Lemmens is professor (bio-)ethiek, geschiedenis van de moderne filosofie en politieke filosofie, verbonden aan de Universiteit Antwerpen. Hij is voorzitter van het Centrum Pieter Gillis en het Centrum voor Ethiek van de Universiteit Antwerpen, en is lid van het Belgisch Raadgevend Comité voor Bio-ethiek.

Jacinta De Roeck is ethisch experte bij H-VV, de Humanistisch-vrijzinnige Vereniging. Zij is tevens ex-senator en stond mee aan de wieg van de euthanasiewet. Zij is gespecialiseerd in levenseindevragen als euthanasie en abortus, en in medisch begeleide voortplanting. In 2013 won ze de LEIFtime Achievement Award.

Jelle De Smet is burgerlijk ingenieur in de toegepaste natuurkunde en doctoreert aan de Universiteit Gent. Hij haalde recent de wereldpers met de ontwikkeling van een contactlens met een ingebouwd LCD-scherm. Hij is laureaat van de Gouden Pipet 2013 van Eos.

Petra De Sutter is professor gynaecologie en hoofd van de Afdeling Reproductieve Geneeskunde van het Universitair Ziekenhuis Gent. Als gynaecoloog houdt ze zich exclusief bezig met de diagnostiek en behandeling van cyclusstoornissen en vruchtbaarheidsproblemen.

Marc Van den Bossche promoveerde in 1995 aan de Vrije Universiteit Brussel met een proefschrift over de invloed van techniek op ons denken: *Kritiek van de technische rede*. Hij doceert momenteel wijsgerige antropologie en cultuurfilosofie aan de VUB.

Pieter Bonte is filosoof en voert onderzoek naar de intrinsieke argumenten voor en tegen mensverbetering. Hij is lid van BIG, het Bio-ethics Institute of Ghent.

Bekendmaking laureaten Filosofie Olympiade: de grens van de mens

Voor het derde jaar op rij organiseren Universiteit Gent en Scholengroep Panta Rhei de Belgische Preselectie voor de Internationale Filosofie-Olympiade voor leerlingen secundair onderwijs. Vorig jaar leverde de Belgische delegatie tijdens de Internationale Philosophy Olympiad in Denemarken een puike prestatie: Esteban Van Volcem behaalde er ineens een eervolle vermelding. Of er dit jaar sprake is van evenveel kwaliteit, daar kan u mee over beslissen tijdens de prijsuitreiking van de Belgische Preselectie: de meest opvallende jonge filosofen in spe stellen er hun essays voor rond ons dagthema.

Website: <http://www.ipobelgium.ugent.be/>.

Email: filosofie@pantarhei.be

Info & vragen: Pascal Vanhoecke, pascal.vanhoecke@pantarhei.be, 0499 94 69 70.